

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2017.26.33>

Elżbieta KORNACKA-SKWARA
Andrzej SKWARA
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Znaczenie potrzeb podstawowych dla bezpieczeństwa rodzin – analiza porównawcza środowisk Polski i Francji w świetle teorii A. Masłowa

Słowa kluczowe: rodzina, bezpieczeństwo, potrzeby.

Istotą bezpieczeństwa społecznego jest stan, w którym społeczeństwo nie jest zagrożone, jak również stan, w którym określona jednostka lub grupa społeczna jest wolna od zagrożeń o charakterze bytowym, może liczyć na pomoc finansową w razie potrzeby, mieć poczucie możliwości trwania i szeroko rozumianego rozwoju. Przedmiotem badań będzie rodzina rozumiana jako podsystem systemu społecznego. Opierając się na teorii motywacji A. Masłowa, przedstawiona zostanie analiza wybranych czynników, które mają znaczenie dla bezpieczeństwa systemów rodzinnych (uwzględnione zostanie funkcjonowanie rodzin w systemie bezpieczeństwa społecznego oraz perspektywa systemowa badań nad rodziną). Do analiz porównawczych autorzy zdecydowali się wybrać Francję, jako przykład kraju, który wielokrotnie w rankingu International Living został uznany za najlepszy kraj do życia¹. W niniejszym artykule nastąpi analiza pierwszej grupy zasadniczych potrzeb: potrzeb fizjologicznych.

¹ Brano pod uwagę 9 czynników: koszty życia, kulturę i sposób spędzania czasu wolnego, gospodarkę, wolność obywatelską, dbałość o środowisko, klimat, opiekę zdrowotną, infrastrukturę i ogólne bezpieczeństwo. W każdej kategorii analizowane państwo mogło uzyskać maksymalnie 100 punktów. Dane pochodziły m.in. z: *Raporty statystyczne UNESCO, Raporty ONZ i amerykańskiego Departamentu Stanu nt. wolności i swobód obywatelskich, poziomu przestępczości, poziomu służby zdrowia etc.*, <https://internationalliving.com/countries/france/live/> [dostęp: 20.04.2017].

Czynniki bezpieczeństwa ważne dla całości systemu rodzinnego w świetle koncepcji A. Masłowa

Rodzina w definicjach określana jest jako mała grupa społeczna, której członkowie powiązani są ze sobą szeregiem relacji². Rzeczywistość rodzinna wypełnia wszystkie warunki przewidziane dla grup:

- liczebność – co najmniej 2 osoby,
- interakcje – częste i wzajemne,
- struktura – określana przez pozycje poszczególnych członków grupy,
- normy i wartości – określające reguły funkcjonowania osób w grupie i całej grupy,
- cele – „punkty w przestrzeni”, do których zmierzają członkowie grupy (cała grupa), powiązane z potrzebami członków grupy,
- spójność – poczucie całości grupy z jednoczesną odrębnością w stosunku do innych grup społecznych.

Mimo powyższej charakterystyki rodziny jako grupy, nie jest ona tylko grupą. Grupy mogą przestać istnieć, np. na skutek braku wspólnych celów, poczucia spójności bądź niespełnienia warunku liczebności (np. jeśli na skutek nieszczęśliwego zdarzenia z 4-osobowej grupy rodzinnej pozostanie jedna osoba – to nie spełnia warunku istnienia grupy, wyznaczanego przez wymaganą liczebność, ale niewątpliwie spełnia warunki pozwalające traktować tę jedną osobę jako członka/reprezentanta odrębnej rodziny). Rodzina jest rzeczywistością trwałą, choć zmienną, a jej istota nie ogranicza się do spełnienia określonych warunków konstytuujących grupy społeczne. Rodzinę charakteryzują też wyjątkowe relacje, które nie występują w żadnej innej grupie – więzy krwi; dodatkowo, cechą wykraczającą poza rozumienie rodziny jako grupy jest tryb przynależności – z jednej strony niedobrowolny („rodziny nie możemy sobie wybrać”), z drugiej – bezwarunkowy (wystarczy „być”). Najważniejszą cechą systemów rodzinnych jest całościowość, rozumiana jako organizacja poszczególnych elementów i ich wzajemny układ, a nie zwykły zbiór elementów czy ich suma³. Rodzina tworzy całość, będącą czymś innym niż tylko zbiór osób bądź suma cech poszczególnych członków. To podstawowe założenie – traktowanie rodziny jako całości – pozwala na analizę potrzeb rodziny, a nie tylko poszczególnych jej członków (systemowo, a nie jednostkowo).

² Odwołanie do systemowego rozumienia rodziny, m.in. w: E. Kornacka-Skwara, *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych rodzin mężczyzn bezrobotnych*, Częstochowa 2004.

³ M. Braun-Gałkowska, *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, Lublin 1990, s. 14.

Potrzeby podstawowe w teorii A. Masłowa

Teoria A. Masłowa, zwana teorią motywacji, opiera się na pojęciu potrzeby. Maslow proponuje uwzględnienie następujących grup potrzeb oraz ich hierarchię zaspokajania:

- 1) potrzeby fizjologiczne – ich zaspokojenie zapewnia przetrwanie, stąd założenie u A. Masłowa, że dla organizmu są one najistotniejsze;
- 2) potrzeby bezpieczeństwa⁴ – są czynnikami organizującymi zachowanie, pojawiają się w sytuacjach, w których nawykowe zachowanie jest niewystarczające, a organizm człowieka jako całość staje się wówczas mechanizmem poszukującym bezpieczeństwa;
- 3) potrzeby przynależności i miłości – to „głód” stosunków emocjonalnych, bliskich, intymnych relacji, przewyciężania osamotnienia⁵;
- 4) potrzeby szacunku i uznania – są to potrzeby posiadania wysokiej samooceny oraz uznania, prestiżu ze strony innych ludzi⁶;
- 5) potrzeby samourzeczywistnienia – o potrzebach tych A. Maslow mówi: „człowiek musi być tym, kim może być. Musi być wierny własnej naturze. Potrzebę tę możemy nazwać samourzeczywistnieniem”⁷.

Potrzeby o charakterze estetycznym i poznawczym są warunkami wstępnego zaspokojenia potrzeb podstawowych.

Zgodnie z koncepcją potrzeb Masłowa⁸, kwestią zasadniczą dla prawidłowego rozwoju człowieka jest zaspokojenie poszczególnych grup potrzeb. Maslow nie tworzy katalogu potrzeb fizjologicznych, ale patrzy na nie przez pryzmat homeostazy. Nie utożsamia wszystkich potrzeb fizjologicznych z homeostatycznymi, natomiast zdecydowanie podkreśla ich moc oddziaływania⁹. Zatem według Masłowa, poważne niedostatki o charakterze fizjologicznym będą „domi-

⁴ Rozumiane są jako potrzeba stabilizacji, zależności, opieki, uwolnienia od strachu, lęku i chaosu; potrzeba struktury, porządku, prawa, ograniczeń, oparcie w opiece; A. Maslow, *Motywacja i osobowość*, Warszawa 1990, s. 76.

⁵ Maslow bardzo mocno podkreśla znaczenie „korzeni”, wiążąc choćby część destrukcyjnych zachowań dzieci z częstymi przeprowadzkami, dezorientacją, oderwaniem od grupy itd. Zwraca uwagę na czynnik migracji, który powoduje oderwanie od „swoich” (sąsiadów, znajomych), stawanie się raczej „przyjeźdnym” niż „osiadłym”, tamże, s. 83.

⁶ Niezaspokojenie tej grupy potrzeb rodzi poczucie niższości i bezradności, co sprawia, że ludzie ulegają tendencjom kompensacyjnym lub neurotycznym, tamże, s. 85.

⁷ Tamże, s. 86.

⁸ Maslow uważał, że dana potrzeba „dominuje” organizm człowieka i staje się motywatorem do działania. Uznawał istnienie wieloaspektowych poziomów motywacji, choć w „piramidzie” wskazał, które potrzeby są zasadnicze oraz w jakiej kolejności są zaspokajane; por. tamże.

⁹ „Niewątpliwie potrzeby fizjologiczne są najbardziej przemożne ze wszystkich potrzeb. Oznacza to w szczególności, że u istoty ludzkiej, która odczuwa krańcowe braki wszystkiego najprawdopodobniej potrzeby fizjologiczne, a nie żadne inne, będą stanowiły główną motywację. Osoba, która nie ma co jeść, odczuwa brak bezpieczeństwa, miłości i szacunku, będzie odczuwała głód silniej niż cokolwiek innego”. Tamże, s. 47.

nowały” całość funkcjonowania człowieka, zaś gdy te potrzeby zostaną zaspokojone, natychmiast pojawiają się inne (a po ich zaspokojeniu – kolejne).

Wskaźnikiem niezaspokojenia potrzeb fizjologicznych jest zakłócenie fizjologicznego funkcjonowania człowieka na skutek np. głodu, pragnienia, niemożności zaspokojenia popędu seksualnego, ciepła czy dotyku. Ale A. Maslow zwraca również uwagę na to, że u człowieka z deprivacją potrzeb fizjologicznych zmienia się jego „filozofia przyszłości”, np. w przypadku głodu taka osoba będzie skłonna istotę życia definiować poprzez terminy związane z jedzeniem¹⁰.

Współcześnie o znacznym stopniu (poziomie) niezaspokojenia potrzeb fizjologicznych możemy mówić w przypadku ubóstwa i bezdomności.

Skrajne ubóstwo i bezdomność – zjawiska w Polsce i Francji

W kontekście działania systemu rodzinnego deprivacja potrzeb fizjologicznych w największym stopniu dotyczyć będzie rodzin o skrajnym poziomie ubóstwa. Oznacza to, że w rodzinach tych obecny jest niedostatek pożywienia¹¹, a czasem niezabezpieczone są inne potrzeby o charakterze fizjologicznym (snu, odpoczynku, aktywności, ciepła itp.). Podobnie rodziny bezdomne bądź członkowie rodzin, którzy będąc bezdomnymi (niezależnie od powodów bezdomności), diametralnie zmieniają funkcjonowanie systemu rodzinnego. Można zaryzkować stwierdzenie, że jeśli niezaspokojona potrzeba „dominuje” organizm pojedynczego człowieka i jest on jako całość psychofizyczna opanowany motywacją do zaspokojenia tejże potrzeby, to w przypadku systemu rodzinnego deficyt potrzeby będzie „dominował” system rodzinny. Funkcjonowanie takiego systemu rodzinnego należy zawsze analizować w świetle doświadczanego deficytu.

Jaki jest zatem stan braku bezpieczeństwa rodzin w Polsce i we Francji wynikający z trudności w zaspokojeniu podstawowych potrzeb z grupy potrzeb fizjologicznych? Wskaźnikami analizowanymi w tym artykule są stan ubóstwa oraz bezdomności.

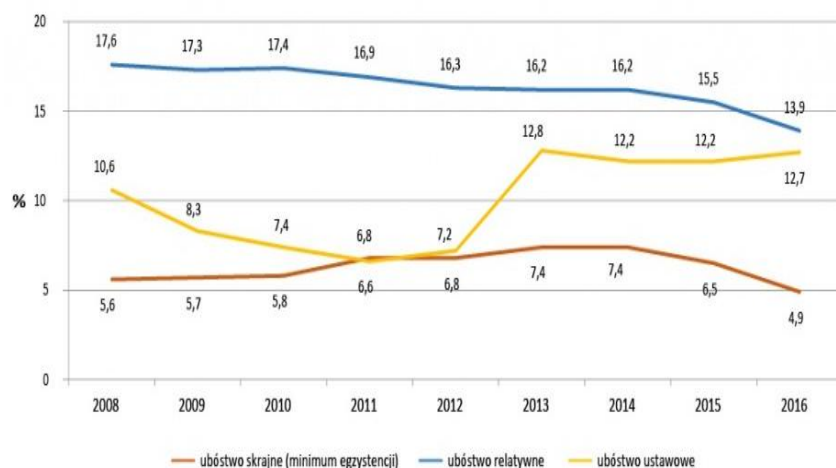
Stan ubóstwa w Polsce mierzony jest wielopłaszczyznowo. W badaniach uwzględniane są:

- skrajne ubóstwo – granicą jest poziom minimum egzystencji;
- tzw. granica ustawowa ubóstwa – wskazuje na grupę osób, które zgodnie z obowiązującymi przepisami są uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej;
- relatywna granica ubóstwa – ustalana jest na poziomie 50% kwoty, którą przeciętnie miesięcznie wydają gospodarstwa domowe w Polsce, i oznacza, że poziom konsumpcji badanych znacząco odbiega od poziomu przeciętnego.

¹⁰ Maslow zastrzega przy tym, że nie można dokonywać w tym przypadku uogólnień – zjawiska głodu we współczesnych, pokojowo funkcjonujących, społeczeństwach są niezwykle rzadkie.

¹¹ W latach powojennych, aż do lat 90., w wielu rejonach Polski dzieci objęte obowiązkiem szkolnym podlegały tzw. dożywianiu.

Szczegółowe dane dla trzech typów ubóstwa w Polsce, w latach 2008–2016, przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Stopa ubóstwa w Polsce w latach 2008–2016 (% osób w gospodarstwach domowych)¹²

Źródło: GUS.

Stopa ubóstwa w Polsce zaczęła spadać dopiero w 2015 roku, by w 2016 dojść do poziomu z 2008 roku. Wysoka stopa ubóstwa relatywnego jest obecnie na najniższym poziomie. Mimo tego, w 2016 r. prawie 5% osób funkcjonujących w gospodarstwach domowych żyło w skrajnym ubóstwie, natomiast 12,7–13,9% doświadczało ubóstwa relatywnego i było uprawnionych do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

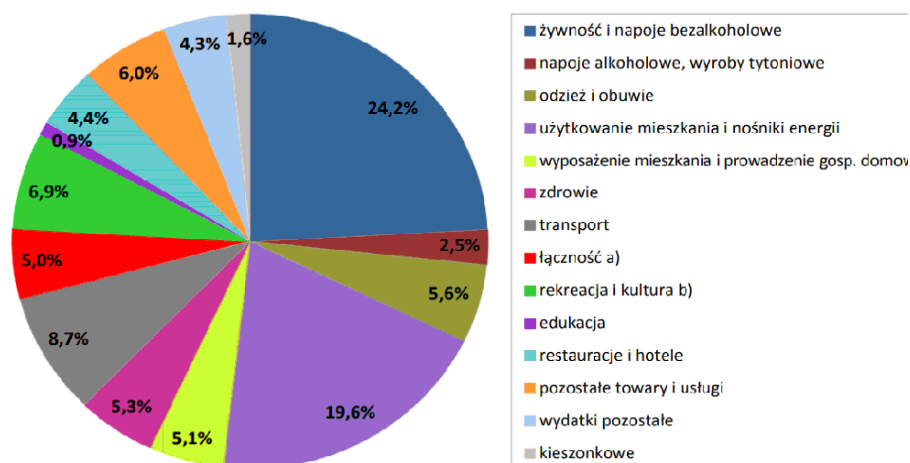
Wykres 2 pokazuje, jakie wydatki obciążały budżety Polaków w 2016 r. Większość wydatków pochłaniały potrzeby związane z egzystencją – ponad 24% zasobów finansowych przeznaczanych było na żywność. Szczegółowe zestawienie struktury wydatków wskazuje, że Polacy przeznaczali środki finansowe na zabezpieczenie dachu nad głową, mediów pozwalających na prowadzenie gospodarstwa domowego, transport.

Na zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych (pożywienie, mieszkanie, zdrowie, odzież i obuwie) Polacy średnio miesięcznie wydają ponad 50% dochodów.

Poniższe tabele (tabela 1 i 2) przedstawiają porównanie Polski i Francji w zakresie wskaźnika granicy ubóstwa, zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Dane pochodzą z Raportu EU-SILC 2015, dla którego podstawą były badania wykonane w 2014 roku¹³.

¹² Źródło: [www.gus.pl/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2016%20\(1\).pdf](http://www.gus.pl/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2016%20(1).pdf), s. 2 [dostęp: 15.09.2017].

¹³ Głównym celem Europejskiego Badania Warunków Życia Ludności (EU-SILC) jest dostarczenie porównywalnych dla krajów Unii Europejskiej danych dotyczących warunków życia ludno-

Wykres 2. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych (w % wydatków ogółem) w 2016 r.

Źródło: GUS¹⁴.

Tabela 1. Granica ubóstwa w euro¹⁵. Porównanie Polski i Francji

Państwo	Granica ubóstwa	
	1 osoba dorosła	2 osoby dorosłe, 2 dzieci
	EURO	EURO
Francja	12 849	26 983
Polska	3 333	7 000

Progi ubóstwa w Polsce i we Francji są znacząco odmienne: w Polsce w przypadku rodziny z dwójką dzieci kwota wynosi 7000 euro, we Francji jest to kwota prawie czterokrotnie wyższa i wynosi 26 983 euro.

Tabela 2 prezentuje wskaźniki zagrożenia ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym oraz pokazuje porównanie Polski i Francji.

ści. EU-SILC stanowi podstawowe źródło informacji wykorzystywane do obliczania dla krajów członkowskich Unii Europejskiej m.in. wskaźników w zakresie dochodów, ubóstwa i społecznego wykluczenia. Przyjęty na szczycie w Laeken (Laeken European Council) w grudniu 2001 r. zestaw wskaźników statystycznych z tego zakresu ma umożliwić monitorowanie postępu w osiągnięciu uzgodnionych przez kraje Unii wspólnych celów dotyczących zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego.

¹⁴ *Sytuacja gospodarstw domowych w 2016 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych – tablice*, dostęp internetowy, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2016-r-w-swietle-wynikow-badania-budzetow-gospodarstw-domowych,3,16.html#> [dostęp: 19.09.2017].

¹⁵ *Dochody i warunki życia ludności w Polsce*, Centralny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017, s. 156.

Tabela 2. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – w % (powiązanie trzech podwskaźników)¹⁶

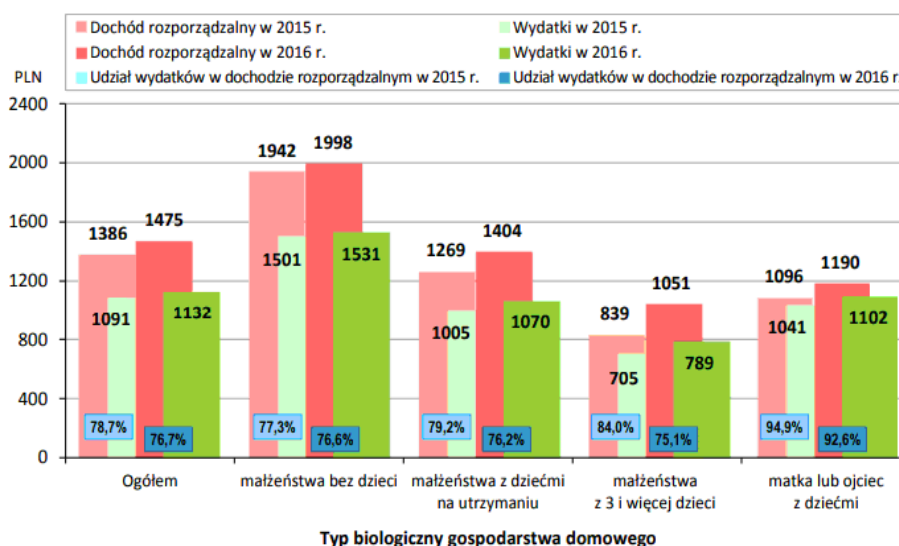
Państwo	Wskaźniki			
	osoby żyjące w gospodarstwach o niskiej intensywności pracy	pogłębiona deprywacja materialna	zagrożenie ubóstwem	zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (powiązanie trzech podwskaźników)
Francja	8,6	4,5	13,6	17,7
Polska	6,9	8,1	17,6	23,4

Mimo iż Polskę charakteryzuje niższy niż Francję wskaźnik osób żyjących w gospodarstwach o niskiej intensywności pracy, wskaźniki pogłębionej deprywacji materialnej, zagrożenia ubóstwem (bądź powiązanie tych wskaźników) są wyższe niż we Francji. Oznacza to, że Polacy nie mają w takim stopniu jak Francuzi zabezpieczonych potrzeb podstawowych. Można wnioskować o niższym poczuciu bezpieczeństwa egzystencji osób w Polsce w porównaniu z życiem osób we Francji. Dodatkowo w Polsce najtrudniej żyje się rodzinom z dziećmi (troje i więcej). W najlepszej sytuacji materialnej znajdowały się małżeństwa bez dzieci na utrzymaniu, których przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę kształtował się na poziomie 35,5% powyżej średniej krajowej, natomiast przeciętne miesięczne wydatki były wyższe o 35,3% niż przeciętne wydatki na osobę w gospodarstwach domowych ogółem. Były to wartości niższe niż w 2015 r. odpowiednio o 4,6 i 2,3 punktu procentowego. Wykres 3 przedstawia przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych według typu biologicznego gospodarstwa domowego oraz udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w latach 2015–2016.

Drugi wskaźnik związany z zakłóceniem potrzeb fizjologicznych (fizycznych/egzystencjalnych) to bezdomność. W literaturze psychologicznej podaje się, że bezdomność to przejaw kryzysu egzystencji człowieka, który nie posiada aktualnego miejsca zamieszkania, jest pozbawiony środków służących zaspokojeniu elementarnych potrzeb, został wyrwany ze swojego środowiska w wyniku rozpadu więzi społecznych. Kryzys egzystencji osoby bezdomnej jest wynikiem zakłóceń w sferze społeczno-psychologicznej jednostki, uniemożliwiających jej odtworzenie satysfakcjonujących więzi z bliskimi i uporządkowanie własnego życia¹⁷. Osoby bezdomne żyją w skrajnych warunkach bytowych, które nie pozwalają im na zaspokojenie potrzeb podstawowych, nie tylko związanych z bezpośrednią egzystencją, ale również bezpieczeństwa, szacunku oraz wyższych potrzeb rozwojowych.

¹⁶ Tamże, s. 160.

¹⁷ Por. *Oblicza bezdomności*, red. M. Dębski, Gdańsk 2008; *Psychospołeczny profil osób bezdomnych w Trójmieście*, red. M. Dębski i S. Retowski, Gdańsk 2008; *Problem bezdomności w Polsce. Wybrane aspekty*, red. M. Dębski, Gdańsk 2010.

Wykres 3. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych według typu biologicznego gospodarstwa domowego oraz udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w latach 2015–2016 w Polsce

Źródło: GUS¹⁸.

Niestety, brakuje pełnych danych statystycznych charakteryzujących zjawisko bezdomności. W zasobach polskiego Głównego Urzędu Statystycznego znajdują się informacje na temat osób bezdomnych korzystających z zakładów stacjonarnej pomocy społecznej. Na dzień 31 grudnia 2016 r. w Polsce działało 1678 zakładów stacjonarnej pomocy społecznej. Ponad 51% wszystkich placówek to domy pomocy społecznej, 16,7% to placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej, 15,9% to schroniska dla bezdomnych, 4,9% – noclegownie, 3,9% – domy dla matek, 2,1% – rodzinne domy pomocy¹⁹, 0,6% – stacjonarne środowiskowe domy samopomocy, 4,4% to pozostałe jednostki. W sumie placówki dla osób bezdomnych stanowiły 20,8% i były to miejsca takie, jak schroniska, noclegownie (349). Z pomocy zakładów stacjonarnej – ze schronienia w noclegowniach, schroni-

¹⁸ *Sytuacja gospodarstw domowych w 2016 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych – tablice*, dostęp internetowy, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2016-r-w-swietle-wynikow-badania-budzetow-gospodarstw-domowych,3,16.html#> [dostęp: 19.09.2017].

¹⁹ GUS Notatka informacyjna, *Zakłady stacjonarnej pomocy społecznej*, www.stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pldefaultaktualnosci/5487/18/1/1/zaklady_stacjonarne_pomocy_spoecznej_w_2016.pdf [dostęp: 1.09.2017].

skach i domach dla bezdomnych – skorzystało prawie 17 tys. osób²⁰. Drugą miarą jest ogólnopolskie badanie osób bezdomnych wykonywane co 2 lata. W 2015 roku w momencie badania było w Polsce 33 408 osób bezdomnych. 83,5% stanowili mężczyźni (27 911 osób), 16,5% kobiety (5 497 osób). Spośród przebadanych osób 26 900 (80,52%) przebywało w placówkach instytucjonalnych, a 6 508 (19,48%) poza nimi. Główną przyczyną bezdomności w Polsce, którą wskazały osoby bezdomne, są: eksmisja, wymeldowanie – 45% oraz konflikt rodzinny – 36,39%. W dalszej kolejności znalazły się: uzależnienie – 29,2% i bezrobocie, brak pracy – 17,3%. Najwięcej osób bezdomnych znajduje się w przedziale wiekowym 41–60 lat (16 029 osób, w tym kobiety 2044, mężczyźni 13 985). Najczęstszym źródłem dochodu wśród osób objętych badaniem są zasiłki z pomocy społecznej (36,65%) oraz zbieractwo (12,73%). Znaczącą grupę stanowią osoby, które w ogóle nie posiadają dochodu (16,99%). Wśród osób bezdomnych najbardziej liczną grupę stanowiły osoby pozostające w najkrótszym stanie bezdomności – przez okres do 2 lat (26,47%), kolejną grupą to osoby pozostające w stanie bezdomności od 6 do 10 lat (25,14%)²¹.

We Francji w badaniach osoba bezdomna definiowana jest jako osoba korzystająca z bezpłatnego zakwaterowania lub wyżywienia i określana jest jako „bezdomna osoba” w danym dniu, jeśli w poprzednią noc korzystała z usług noclegowych lub spała w miejscu nieprzeznaczonym do mieszkania (ulica, schronienie przypadkowe). W 2012 r. we Francji według statystyk było nieco ponad 140 tys. osób bezdomnych, w tym 30 tys. dzieci. W 2016 r. według statystyków i ekonomistów liczba ta na pewno się zwiększyła, bo w samym tylko stołecznym regionie Ile-de-France prefektura podaje, iż każdego wieczoru schronienia udziela się 80 tys. ludzi. Rośnie liczba bezdomnych rodzin oraz osób z dziećmi.

Tabela 3 prezentuje procentową charakterystykę socjodemograficzną osób bezdomnych we Francji.

Największą grupę osób bezdomnych we Francji stanowią mężczyźni w okresie średniej dorosłości, którzy doświadczają bezdomności samotnie (bez innych członków swojej rodziny).

²⁰ Tamże.

²¹ *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2014 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (21.22 styczeń 2015). Materiał informacyjny*, Warszawa październik 2015, <https://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/pomoc-spoeczna/art,8681,mniej-osob-bezdomnych.html> [dostęp: 20.09.2017].

Tabela 3. Charakterystyka socjodemograficzna osób bezdomnych we Francji (w %) ²²

Sytuacja mieszkaniowa	Podział wg wieku			Kobiety	Cudzoziemcy francuskojęzyczni	Pary	Z dziećmi (łącznie z dziećmi w parach)	Bez żadnego członka swojej rodziny
	18–29	30–49	50 i więcej					
Bez adresu	26	49	25	38	40	20	26	65
Bez mieszkania	27	49	24	5	45	8	4	88
Mieszkanie wspólne – opuszczenie mieszkania rano	24	46	30	9	38	4	1	95
Mieszkanie wspólne z możliwością pozostania w ciągu dnia	26	43	31	36	36	7	13	82
Hotel	29	62	9	63	73	43	64	30
Mieszkanie	26	49	25	52	32	36	42	42
Populacja w wieku 18 lat i więcej żyjąca w zwykłym mieszkaniu we Francji kontynentalnej*	19	34	47	52	6	64	31	30

* Ankieta Urzędu Statystycznego Insee dot. zatrudnienia

Legenda: w grupie osób bez adresu, 26% jest w wieku 18 do 29 lat, 49% od 30 do 49 lat oraz 25% w wieku 50 i więcej lat; 5% osób bez mieszkania to kobiety.

Zakres badań: osoby francuskojęzyczne w wieku 18 lat i więcej z aglomeracji liczących ponad 20 000 mieszkańców we Francji kontynentalnej.

Źródło: Ined, Insee, enquête auprès des personnes fréquentant les services d'hébergement ou de distributions de repas [ankieta przeprowadzona wśród osób korzystających ze wsparcia schroniskowego lub żywnościowego], 2012.

²² Ined, Insee, enquête auprès des personnes fréquentant les services d'hébergement ou de distributions de repas [ankieta przeprowadzona wśród osób korzystających ze wsparcia schroniskowego lub żywnościowego] 2012, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1281324> [dostęp: 3.10.2017].

Podsumowanie

Bazując na teorii motywacji A. Masłowa i jego koncepcji potrzeb, można wnioskować o zaburzone poczucie bezpieczeństwa u osób i rodzin żyjących w ubóstwie i doświadczających bezdomności. Przyjmując hierarchiczność w zakresie zaspokajania potrzeb, zrozumiała wydaje się koncentracja na podstawowych potrzebach (przejawem może być specyficzna filozofia konsumpcjonizmu), definiowanie istoty funkcjonowania w kategoriach potrzeb związanych z zaspokojeniem warunków bytowych. Poważne niedostatki o charakterze fizjologicznym będą „dominowały” całość funkcjonowania człowieka. Wydaje się, że tak rozumiane zachwiane poczucie bezpieczeństwa będzie w szerszym zakresie dotyczyło warunków polskich niż francuskich. Inaczej określone granice biedy i ubóstwa (we Francji mimo wyższych kosztów życia, granica ubóstwa jest relatywnie dużo wyższa niż w Polsce) powodują, że osoby doświadczające ubóstwa w Polsce znajdują się w trudniejszej sytuacji niż te we Francji.

Jeśli chodzi o problem bezdomności, to skala zjawiska jest większa we Francji niż w Polsce. Bezdomność – niezależnie od liczby osób jej doświadczających – powoduje utratę poczucia bezpieczeństwa, nie tylko z powodu niezabezpieczonych potrzeb związanych z przetrwaniem. Osoby bezdomne, najczęściej wyobcowane ze swoich rodzin, z zerwanymi lub zaburzonymi relacjami rodzinnymi, doświadczają dodatkowych trudności w procesie inkluzji społecznej. Zgodnie z hierarchią zaspokajania potrzeb, u osób bezdomnych najpierw powinna powstać możliwość znalezienia stałego schronienia („dachu nad głową”, dająca poczucie stabilności), a dopiero w kolejnych działaniach bardziej skuteczne będzie przywracanie tych osób społeczeństwu (np. poprzez możliwość zatrudnienia, dbałość o więzi, edukację czy opiekę i profilaktykę zdrowotną). W tym kontekście można interpretować i wyjaśniać trudności doświadczane przez osoby bezdomne w powrocie do prawidłowego funkcjonowania, a nawet ich opór przez zmianą sposobu życia.

Bibliografia

- Braun-Gałkowska M., *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, Lublin 1990.
- Dochody i warunki życia ludności w Polsce*, Centralny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.
- GUS Notatka informacyjna, *Zakłady stacjonarne pomocy społecznej*, www.stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pldefaultaktualnosci/5487/18/1/1/zaklady_stacjonarne_pomocy_spoolecznej_w_2016.pdf [dostęp: 1.09.2017].
- Ined, Insee, enquête auprès des personnes fréquentant les services d'hébergement ou de distributions de repas* [ankieta przeprowadzona wśród osób korzystających ze wsparcia schroniskowego lub żywnościowego] 2012, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1281324> [dostęp: 3.10.2017].

- Kornacka-Skwara E., *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych rodzin mężczyzn bezrobotnych*, Częstochowa 2004.
- Maslow A., *Motywacja i osobowość*, Warszawa 1990.
- Oblicza bezdomności*, red. M. Dębski, Gdańsk 2008.
- Problem bezdomności w Polsce. Wybrane aspekty*, red. M. Dębski, Gdańsk 2010.
- Psychospołeczny profil osób bezdomnych w Trójmieście*, red. M. Dębski i S. Retowski, Gdańsk 2008.
- Raporty statystyczne UNESCO, Raporty ONZ i amerykańskiego Departamentu Stanu nt. wolności i swobód obywatelskich, poziomu przestępczości, poziomu służby zdrowia etc.*, <https://internationalliving.com/countries/france/live/> [dostęp: 20.04.2017].
- Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2014 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (21.22 styczeń 2015). Materiał Informacyjny*, Warszawa, październik 2015, <https://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/pomoc-spoeczna/art,8681,mniej-osob-bezdomnych.html> [dostęp: 20.09.2017].
- Sytuacja gospodarstw domowych w 2016 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych – tablice*, dostęp internetowy, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2016-r-w-swietle-wynikow-badania-budzetow-gospodarstw-domowych,3,16.html#> [dostęp: 19.09.2017].

Źródła internetowe

- [www.gus.pl/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2016%20\(1\).pdf](http://www.gus.pl/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2016%20(1).pdf), s. 2 [dostęp: 15.09.2017].

Meaningfulness of Basic Needs in Terms of Families' Security – the Comparative Analysis of Polish and French Communities According to A. Maslow's Theory

Summary

The essence of social security is the state in which society is not at risk, and the state in which a particular entity or social group is free from ontological threats, can count on financial help if needed, has a range of available opportunities and broadly understood development. The subject of research will be a family as a subsystem of the social system. Based on A. Maslow's theory of motivation, we will present an analysis of selected factors that are relevant for the safety of family systems (family functioning in the social security system and family system perspective). For comparative analysis, the authors decided to select France, as an example of a country that many times in the International Living ranking, was recognized as the best country to live. In this article we will analyze the first group of essential needs: physiological needs. Today about a high level of unfulfilled physiological needs we can speak in case of poverty and homelessness.

Keywords: family, security, needs.